

OAS

Nastavnici i saradnici

- **Prof. dr Dragoslav Slović**
- Kabinet 311c (Lin centar)
- E-mail: dragoslav.slovic@fon.bg.ac.rs
- Konsultacije: sreda 15-17

- **Doc. dr Barbara Simeunović**
- Kabinet 311c (Lin centar)
- E-mail: barbara.simeunovic@fon.bg.ac.rs
- Konsultacije: utorak 12-14

- **Doc. dr Dragana Stojanović**
- **Doc. dr Ivan Tomašević**
- **Ivona Jovanović**

imi.fon.bg.ac.rs

f: [Katedra za industrijsko i menadžment inženjerstvo@imifon](mailto:katedra.za.industrijsko.i.menadzment.inzenjerstvo@imifon)

Industrijsko inženjerstvo

Industrijsko inženjerstvo se bavi projektovanjem, poboljšavanjem i postavljanjem integrisanih sistema sastavljenih od ljudi, materijala, informacija, opreme i energije.

Zasniva se na primeni specijalizovanih znanja i veština iz matematike, prirodnih i društvenih nauka zajedno sa principima i metodima inženjerske analize i projektovanja radi definisanja, predviđanja i ocene rezultata koji će se dobiti od tih sistema.

Osnove industrijskog inženjerstva

Proučavanje rada

- Proučavanje metoda rada
- Utvrđivanje potrebnog vremena - normativa rada
- Utvrđivanje vrednosti i stimulatивно plaćanje rada

PROUČAVANJE METODA RADA

- Projektovanje, postavljanje i poboljšavanje metoda rada (radnih mesta i procesa rada)
- da bi se standardizovao najlakši, najbezbedniji i najefikasniji način obavljanja operacija
- sa ciljem da se: **poveća produktivnost i humanizuje rad**

Utvrđivanje potrebnog vremena - normativa rada

- Utvrđivanje potrebnog vremena za operaciju koja se izvodi po standardizovanom metodu rada.
- Sa ciljem da se:
  - utvrdi "dobrota" (kvalitet) metoda rada i
  - utvrde pouzdani podaci potrebni za:
    - planiranje i kontrolu rokova i troškova
    - obračun učinaka i plaćanje rada

Utvrđivanje vrednosti i stimulatívno plaćanje rada

- Utvrđivanje vrednosti rada u operaciji koja se izvodi po standardizovanom metodu rada.
- Izrada stimulatívnoг sistema plaćanja zarada prema rezultatima rada
- Sa ciljem da se:
  - utvrdi "dobrota" (kvalitet) metoda rada
  - smanje troškovi rada i
  - motivišu zaposleni kroz stimulatívno plaćanje

Literatura

- Osnovna literatura:
  - Petrović B., *Proučavanje rada*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 1996.
  - B. Petrović, D. Slović, *Proučavanje rada 2 - zbirka zadataka*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 2004
  - Vasiljević D., Slović D., *Kaizen: Japanska paradigma poslovne izvrsnosti*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 2015
- Dopunska literatura:
  - Kanawaty G., *Introduction to Work Study - 4th edition*, International Labour Organisation, Geneva, 1992
  - Meyers F.E., *Motion and Time Study: For Lean Manufacturing*, Prentice Hall, Upper Saddle River, 1999

Način polaganja

- Ispit se sastoji od dva dela: praktičnog i teorijskog.
- Konačnu ocenu određuje zbir ukupno osvojenih poena, na sledeći način:

Ocena	5	6	7	8	9	10
br. poena	[0-49]	[50-59]	[60-69]	[70-79]	[80-89]	[90-100]

NAČIN POLAGANJA

- **PRAKTIČNI DEO (52 poena):**
  - projektni zadatak (PMR) –u toku semestra
    - snimanje i rešavanje realnog problema - 4 dela (41 poen),
ili
    - rešavanje domaćih zadataka - 5 delova (26 poena)
  - vežbe za ocenu (UPV) – u toku vežbi (6 poena)
  - aktivno učešće na vežbama (5 poena).
- Uslov za polaganje teoretskog dela je položen praktični deo.

NAČIN POLAGANJA

- **Teorijski deo ispita (48 poena) se polaže pismeno, i to:**
- U toku nastave – 6x1 pitanje - 12 poena
  - **Parcijalno:**
    - Dva kolokvijuma – 2x6 pitanja – 24 poena
    - U ispitnom roku – 6 pitanja – 12 poenaili
  - **Integralno:**
    - U ispitnom roku – 18 pitanja – 36 poena
- Kolokvijumi nisu obavezni.
- Kolokvijumi nisu uslovljeni.

PROJEKтни ZADATAK

- **Snimanje i rešavanje realnog problema - Postavljanje stola za svečani ručak za 6 ljudi (41 poen)**
  - Snimanje postojećeg stanja kamerom
  - Timski - 3 studenta
  - Proučavanje i poboljšavanje rasporeda, redosleda i međuzavisnosti snimljene operacije (4 dela)
  - Svaki deo se predaje u definisanom roku
  - Snimanje novog stanja kamerom
- **Rešavanje domaćih zadataka (26 poena)**
  - Izrada 5 domaćih zadataka u definisanim rokovima
  - Timski - 2 studenta

Termin plan - vežbe

N	UTO	PET	Vežbe	Snimanje	Domaći zadatak
1.	11.02.	14.02	Uvod, pitalice , pareto		
2.	18.02.	21.02	I deo – Karta redosleda zahvata	Izbor načina polaganja i prijava timova	
3.	25.02.	28.02	I deo – Proučavanje rasporeda (Karta modela)	Definisanje timova	
4.	03.03.	06.03	I deo - Proučavanje rasporeda (Karta konca)		
5.	10.03.	13.03	I deo - Proučavanje rasporeda (Karta hodograma)		Zadavanje I i II zadatka
	10.03.-13.03.		PREDAVANJE SNIMKA POSTOJEĆEG STANJA (za studente koji snimaju) - u dogovorenom terminu		
6.	17.03.	14.03	II deo - Proučavanje redosleda (Karta prostornog rasporeda i redosleda zahvata)		
7.	24.03.	20.03	II deo - Proučavanje redosleda (Karta zahvata)		Zadavanje III zadatka
	24.03.	27.03	ROK ZA PREDAJU (u terminu vežbi)	I DEO - 13 poena	I ZADATAK - 6 poena
8.	31.03	27.03	III deo – Proučavanje međuzavisnosti (Karta međuzavisnih zahvata)		Zadavanje IV zadatka
	31.03	03.04	ROK ZA PREDAJU (u terminu vežbi)		II ZADATAK - 4 poena
9.	07.04.	03.04	IV deo - Proučavanje međuzavisnosti (Karta pokretogram)		
	07.04.	10.04	ROK ZA PREDAJU (u terminu vežbi)	II DEO - 10 poena	III ZADATAK - 6 poena
10	14.04.	10.04	IV deo - Proučavanje međuzavisnosti (Karta pokreta)		Zadavanje V zadatka
11	21.04.	24.04	Vežba 1 – Utvrđivanje potrebnog vremena – ocena brzine	3 poena	
	21.04.	24.04	ROK ZA PREDAJU (u terminu vežbi)	III DEO - 8 poena	IV ZADATAK - 4 poena
12	28.04.	08.05	Vežba 2 - Utvrđivanje potrebnog vremena – uzorkovanje rada	3 poena	
13	05.05.	09.05	Završni čas		
	05.05.-08.05		PREDAVANJE SNIMKA NOVOG STANJA (za studente koji snimaju) - u dogovorenom terminu		
	05.5.	08.05	ROK ZA PREDAJU (u terminu vežbi)	IV DEO - 10 poena	V ZADATAK - 6 poena

Izbor načina polaganja i prijava timova

- Način polaganja - Snimanje i rešavanje realnog problema -
Postavljanje stola za svečani ručak za 6 ljudi
- Predlog tima:
  1. Prezime i ime i broj indeksa (1)
  2. Prezime i ime i broj indeksa (2)
  3. Prezime i ime i broj indeksa (3)
- Način polaganja - Rešavanje domaćih zadataka
- Predlog tima:
  1. Prezime i ime i broj indeksa (1)
  2. Prezime i ime i broj indeksa (2)
- Pripremiti na papiru i predati u terminu vežbi (18/21. 02)

Faze metoda proučavanja metoda rada

Metod proučavanja metoda rada sadrži brojne faze koje se odvijaju u određenom nizu i između kojih postoji složena zavisnost. Osnovni niz postupka predstavlja vertikalni proces:

I Izbor pravca istraživanja :	a) definisanje problema, b) definisanje verbalnog modela, c) objašnjenje problema, d) definisanje cilja istraživanja, e) definisanje kriterijuma, f) definisanje ograničenja.
II Snimanje postojećeg stanja	g) Prikupljanje podataka o postojećem stanju.
III Analiza postojećeg stanja	h) razdvajanje, i) kritička ocena, j) parcijalna rešenja, k) sinteza parcijalnih rešenja.
IV Projektovanje novih rešenja	l) velika sinteza, m) projektovanje optimalnog metoda rada, n) proračun ušteta, o) utvrđivanje potrebnog vremena, p) utvrđivanje relativne vrednosti, r) testiranje rezultata proučavanja rada - racionalizacija rada i korišćenje podataka.
V Obuka radnika	s) prezentacija rezultata, obuka radnika, izbor radnika.
VI Primena rezultata	t) dobijanje potrebnih saglasnosti, ..., informisanje radnika, u) provera učinjenih izmena, v) primena rezultata PR,
VII Kontrola primene rezultata	w) kontrola primene (MR, PV, RV), x) proračun ostvarenih efekata.

Princip pitalica

O predmetu istraživanja treba prikupiti odgovore na pitanja:

- **ZAŠTO?**
- **ŠTA?**
- **KAKO?**
- **KO?**
- **ČIME?**
- **GDE?**
- **KADA?**

Pitalice i pravila za proučavanje rasporeda opreme i komandi, redosleda i međuzavisnosti zahvata

	Raspored opreme i komandi		Redosled zahvata		Međuzavisnost zahvata	
Pitanja za	Sredstvo/ Predmet	Mesto	Svrha	Način	Resurs	Tok
Postojeće stanje	Čime se radi?	Gde se nalazi?	Šta se radi?	Kako se radi?	Ko - što radi?	Kada se radi?
Razlog	Zašto se to koristi?	Zbog čega se tu nalazi?	Zašto se to radi?	Zbog čega se tako radi ?	Zašto radi on - to?	Zbog čega se tada radi?
Moguće alternative	Čime bi se moglo raditi?	Gde bi se moglo nalaziti?	Šta bi se moglo eliminisati?	Kako bi se moglo raditi?	Ko - što bi moglo da radi?	Kada bi se moglo raditi?
Izbor alternativa	Čime bi trebalo raditi?	Gde bi trebalo da se nalazi?	Šta bi trebalo eliminisati?	Kako bi trebalo raditi?	Ko - što bi trebalo da radi?	Kada bi trebalo da se radi?
Pravila	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radno mesto treba da ima optimalnu površinu i zapreminu. 2. Radni uslovi treba da odgovaraju standardima. 3. Oprema treba da omogući rad u stojećem ili sedećem položaju (po slobodnom izboru radnika). 4. Delovi opreme kojima radnik rukuje (ručice, komande, ...) treba da imaju standardni oblik i optimalan položaj u odnosu na radnika. 5. Oprema (alat) treba da stoji u optimalnoj zoni koja je odabrana prema učestalosti rukovanja. 6. Oprema za smeštaj predmeta rada (pre i posle obrade) treba da bude snabdevena standardnim gravitacionim dodavačima, koji se nalaze u otimalnom položaju u odnosu na radnika imesta punjenja. 7. Raspored opreme treba da omogući optimalan redosled zahvata i pokreta u operaciji. 8. Raspored opreme za snabdevanje radnog mesta (donošenje i odnošenje materijala, alata, dokumentacije, ...) treba da je optimalan u odnosu na radnika i transportne staze. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Kad god je moguće eliminisati zahvat. 2. Kad god je moguće spojiti zahvat sa prethodnim ili narednim. 3. Kad god je moguće raditi skup zahvata na više delova istovremeno. 4. Kad god je moguće osloboditi ruke a zahvate izvršavati nogama. 5. Promeniti redosled zahvata kad god to dovodi do efikasnijeg rada, smanjenog napora, skraćanja vremena. 6. Opterećene zahvate treba da izvršavaju oni delovi tela čije karakteristike optimalno odgovaraju. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Prioritet u izvršavanju međusobno zavisnih zahvata ima onaj resurs (radnik ili mašina) koji je usko grlo ciklusa jedne ili više operacija, koje se izvršavaju na jednom ili više radnih mesta. 2. Za vreme nezavisnog rada jedne mašine obaviti zavisne zahvate na drugoj mašini. 3. Nezavisne zahvate obaviti za vreme čekanja na mašinu ili radnika. 4. Ispitati međuzavisnost zahvata i razdvojiti zahvate na zavisne i nezavisne. Ispitati mogućnost paralelnog rada na nezavisnim zahvatima. 5. Dodeliti zahvate resursima iste vrste, tako da vreme ciklusa bude minimalno. 	
Način poboljšavanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eliminirati nepotrebnu opremu. 2. Rekonstruisati opremu koja ne odgovara nameni. 3. Nabaviti novu opremu koja je potrebna. 4. Očistiti i označiti radno mesto. 5. Rasporediti opremu na odgovarajući način. 6. Održavati radno mesto čisto i uredno. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ispitati mogućnost da se eliminiše deo. 2. Ispitati mogućnost da se eliminiše operacija. 3. Eliminirati zahvat. 4. Spojiti više zahvata. 5. Podeliti zahvat na više zahvata. 6. Promeniti tok obavljanja zahvata. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ispitati mogućnost da se eliminiše deo. 2. Ispitati mogućnost da se eliminiše operacija. 3. Eliminirati čekanja. 4. Dodeliti zahvate resursima iste vrste tako da vreme ciklusa bude minimalno. 5. Sinhronizovati rad više resursa. 	
			RACIONALIZOVATI RASPORED OPREME I KOMANDI NA RADNOM MESTU		RACIONALIZOVATI RASPORED OPREME I KOMANDI I REDOSLED ZAHVATA	
Cilj	<p style="text-align: center;">UKOLIKO SE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Smanjuje površinu i zapremina radnog mesta. 2. Povećava produktivnost. 3. Poboljšava humanizacija. 4. Smanjuje sadržaj rada. 5. Snižavaju troškovi. 		<p style="text-align: center;">UKOLIKO SE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skraćuje potrebno vreme za operaciju. 2. Povećava produktivnost. 3. Poboljšava humanizacija. 4. Smanjuje sadržaj rada. 5. Snižavaju troškovi. 		<p style="text-align: center;">UKOLIKO SE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skraćuje vreme ciklusa. 2. Povećava produktivnost. 3. Poboljšava humanizacija. 4. Smanjuje sadržaj rada. 5. Snižavaju troškovi. 	

Princip pitalica

– 5 x zašto, 1 x kako

**Postojeće
stanje**

- ŠTA ?
- KAKO ?
- KO (ČIME) ?
- GDE ?
- KADA ?
- ZAŠTO ?
- ZAŠTO ?
- ZAŠTO ?
- ZAŠTO ?
- ZAŠTO ?
- ZAŠTO ?
- KAKO POBOLJŠATI ?

**Novo
stanje**

Princip pitalica – primer 1

- **Šta je problem?**
  - Dodatna operacija na liniji za šivenje
- **Gde je problem?**
  - Linija za šivenje
- **Zašto se problem dešava?**
  - Nedostatak instrukcija i greške u kvalitetu
- **Ko je odgovoran?**
  - Poslovođa
- **Kada se problem dešava?**
  - Novembar 2018
- **Kako rešiti problem?**
  - Poslovođa treba da napiše instrukcije i postavi ih na svako radno mesto u liniji

Princip pitalica – primer 2

- **Šta je problem?**
  - Preskakanje “uboda” prilikom izrade šavova
- **Gde je problem?**
  - Linija šava
- **Zašto se problem dešava?**
  - Mašina za šivenje pravi petlju prilikom izrade šava
- **Ko je odgovoran?**
  - Servisiranje mašina
- **Kada se problem dešava?**
  - Svakog dana i svakog sata
- **Kako rešiti problem?**
  - Odgovarajuće održavanje i servisiranje mašina

Pareto princip

U svakoj grupi elemenata, koju posmatramo, manji broj elemenata ima dominantan uticaj na celu grupu u smislu mere posmatrane kategorije.

Dopunski Pareto princip

Problem se ne može otkloniti dok se ne otkloni glavni uzročnik problema.

Primena u poslovanju

- 80% profita dolazi od 20% potrošača
- 80% žalbi dolazi od 20% potrošača
- 80% profita dolazi od 20% utrošenog vremena
- 80% prihoda od prodaje dolazi od 20% proizvoda
- 80% prodaje je realizovano od strane 20% osoblja prodaje

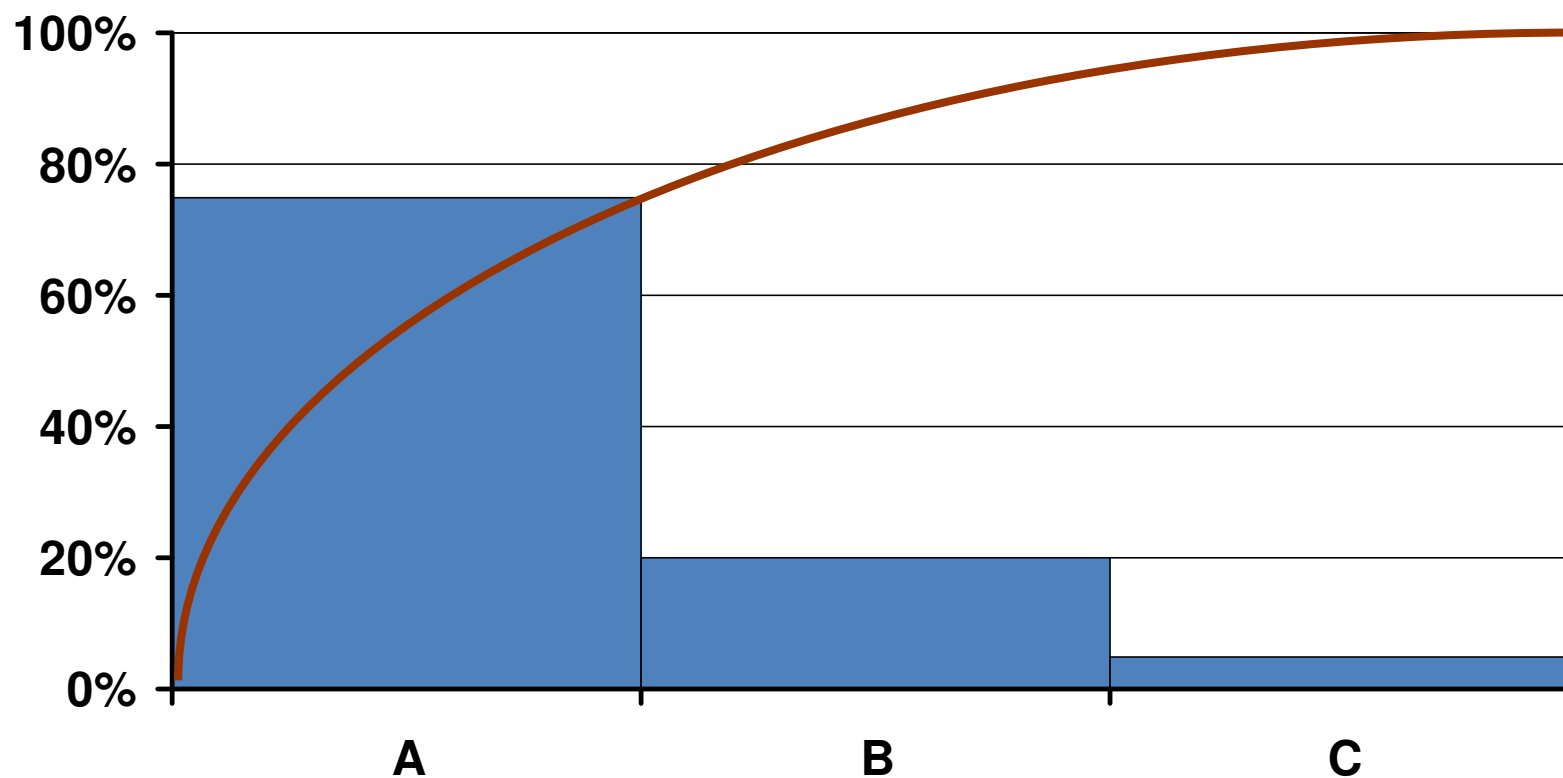

Primena Pareto principa

Koristi se za selekciju, kada je potrebno iz mnoštva izdvojiti najvažnije elemente, naročito u fazama:

- izbor pravca istraživanja,
  - za identifikaciju najvažnijeg problema i
- analiza postojećeg stanja,
  - za identifikaciju najvažnijih uzročnika problema i mogućih poboljšanja.

Pareto dijagram

Pareto princip u životu

Kako da iskoristimo Pareto u životu:

<http://billyshall.com/blog/paretos-principle>

Formula za srećan život:

- Više slobodnog vremena - Fokusiranjem na 20% aktivnosti koje donose 80% rezultata i odbacivanjem nevažnih aktivnosti stvara se slobodno vreme.
- Bolje finansije
- Više novca
- Manje stresa
- Manje gužve
- Manje težine
- Bolji odnosi
- Lakši prtljag - 20% prtljaga je neophodno, a 80% je višak
- Manje informacija - vesti, mailovi, facebook oduzimaju vreme i prostor – 20% informacija je ključno, ostalo je višak